

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVIII, СВ. 2

ISSN 0350-185X
UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXVIII, No. 2

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović,
Dr Sreto Tanasić, Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov,
Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE
2022

ISSN 0350–185X

UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXVIII, св. 2

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Слободан Реметић, др Јелица Ситојановић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Виктор Фридман*

Главни уредник
Рајна Драгићевић

БЕОГРАД
2022

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

Секретар Уређивачког одбора

др Владан Јовановић

Рецензенти

др Милан Ајџановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Миливој Алановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Исидора Бјелаковић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Wayles Browne (Cornell University, USA), др Вера Васић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Јасна Влајић-Поповић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Дојчил Војводић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Ана Вујовић (Учитељски факултет, Београд), др Sanja Vulić (Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu), др Наташа Вуловић-Емонс (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Јасмина Грковић-Мејџор (САНУ, Београд), др Дара Дамљановић (Филозофски факултет, Београд), др Милорад Дешић (Филолошки факултет, Београд), др Наташа Драгин (Филозофски факултет, Нови Сад), др Рајна Драгићевић (Филолошки факултет, Београд), др Сања Ђуровић (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац), др Душанка Звекић-Душановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Andrea Zorka Kinda-Berlaković (Institut für Slawistik, Wien), др Ксенија Кончаревић (Филолошки факултет, Београд), др Часлав Копривица (Факултет политичких наука, Београд), др Веселинка Лаброска (Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопље), др Ивана Лазић-Коњик (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Александар Лома (САНУ, Београд), др Весна Ломпар (Филолошки факултет, Београд), др Александар Лукашанец (НАН, Минск), др Биљана Марић (Филолошки факултет, Београд), др Марјан Марковић (МАНУ, Скопље), др Александар Милановић (Филолошки факултет, Београд), др Софија Милорадовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Биљана Мишић-Илић (Филозофски факултет, Ниш), др Радивоје Младеновић (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац), др Ђорђе Оташевић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Ваца Павковић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Слободан Павловић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Наталија Панић Церовски (Филолошки факултет, Београд), др Људмила Поповић (Филолошки факултет, Београд), др Слободан Реметић (АНУРС, Бања Лука), др Стана Ристић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Владислава Ружић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Биљана Сикимић (Балканолошки институт САНУ, Београд), др Далибор Соколовић (Филолошки факултет, Београд), др Jan Sokółowski (Uniwersytet Wrocławski), др Вања Станишић (Филолошки факултет, Београд), др Рада Стијовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Јелица Стојановић (Филозофски факултет, Никшић), др Срето Танасић (АНУРС, Бања Лука), др Станислава Тофоска (Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопље), др Анатолиј Аркадьевич Турилов (Институт славяноведения, Москва), др Ирена Цветковић-Теофиловић (Филозофски факултет, Ниш), др Јован Чудомировић (Филолошки факултет, Београд), др Гордана Штрбац (Филозофски факултет, Нови Сад)

Израду и штампање финансирао је

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.
Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 22. 11. 2022.

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Коректура

мр Дивна Продановић, др Милена Јакић Шимшић, др Јелена Јанковић, др Јована Јовановић,
др Наташа Миланов, др Ана Миленковић, др Вања Миљковић, др Слободан Новокмет,
др Сандра Савић, др Милица Стојановић, др Бојана Тодић-Санковић, др Драгана Цвијовић

Коректура шексцова на руском
Стефан Милошевић

Коректура шексцова на енглеском
др Татјана Ружин Ивановић

Припрема за штампу
Давор Палчић (palcic@eunet.rs)

Штампа
Планета принт
Виноградски венац 9, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Миро Вуксановић: Научник Предраг Пипер	17
Људмила Поповић и Ксенија Кончаревић: Биографија академика Предрага Пипера	21
Ана Голубовић: Библиографија академика Предрага Пипера	25

Студије и расправе

Митра М. Релјић: Етика научника и професора Предрага Пипера	69
Митра М. Релич: Этика ученого и профессора Предрага Пипера	82
Mitra M. Reljić: The Ethics of the Scholar and Professor Predrag Piper	83
Ксенија Ј. Кончаревић: Историјат српске лингвистичке русистике у опусу академика Предрага Пипера	85
Ксения Е. Кончаревич: История сербской лингвистической русистики в трудах академика Предрага Пипера	99
Ksenija J. Končarević: History of Serbian Linguistic Russian Studies in the Opus of Academician Predrag Piper	100
Здравко М. Бабић: О типолошким истраживањима српског и других словенских језика академика Предрага Пипера	101
Здравко М. Бабић: О типологических исследованиях сербского и других славянских языков академика Предрага Пипера	113
Zdravko M. Babić: On Typological Investigations of Serbian and Other Slavic Languages by Academician Predrag Piper	113
Александар М. Милановић: Предраг Пипер као тумач славеносрпске епохе	115
Александар М. Миланович: Предраг Пипер как толкователь славяносербской эпохи	129
Aleksandar M. Milanović: Predrag Piper as an Interpreter of the Slavonic Serbian Age	130
Рајна М. Драгићевић, Милош В. Утвић: Лексиколошки допринос граматици границе Предрага Пипера	131
Райна М. Драгичевич, Милош В. Утвич: Лексикологический вклад в грамматику границы Предрага Пипера	145
Rajna M. Dragičević, Miloš V. Utvić: Lexicological Contribution to the Grammar of the Border of Predrag Piper	146

***

Јасмина М. Грковић-Мејџор: О пореклу оптативне употребе глаголског придева на <i>-л</i>	147
Јасмина М. Гркович-Мейџор: О происхождении оптативного употребления причастия на <i>-л</i>	157
Jasmina M. Grković-Major: On the Origin of the Optative Use of the Verbal Adjective in <i>-l</i>	158
Марјан Д. Марковиќ, Зузана В. Тополињска: Формална и семантичка деривација на прасловенскиот корен <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> во македонскиот и полскиот јазик	159
Марјан Д. Марковић и Зузана В. Тополињска: Формална и семантичка деривација у прасловенском корену <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> у македонском и полском језику	172
Marjan D. Markovikj, Zuzana V. Topolinjska: Formal and Semantic Derivation of the Proto-Slavic Verbal Root <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> in the Macedonian and Polish Languages	173
Виктор Д. Савић: О проблему формирања ћириличкога писма. Неколика прилога	175
Виктор Д. Савич: О проблеме формирования кириллицы. Несколько заметок ..	203
Viktor D. Savić: On the Issue of the Formation of the Cyrillic Alphabet: Some Observations	204
Александар Б. Лома: Из старосрпске металуршке терминологије: <i>близница</i>	207
Александар Б. Лома: Из древнесербской металлургической терминологии: <i>близница</i>	219
Aleksandar B. Loma: On Old Serbian Metallurgical Terms: <i>bliznica</i>	220
Слободан Ј. Павловић: Допунска псеудокоординација у старосрпском језику	221
Слободан Ј. Павлович: Дополнительное псевдосочинение в древнесербском языке	238
Slobodan J. Pavlović: Complement Pseudo-Coordination in Old Serbian	239
Марта Ж. Бјелетић: Црквенословенски творбени елементи у српским народним говорима (суфикс <i>-ије</i>)	241
Марта Ж. Белетич: Церковнославянские словообразовательные элементы в сербских народных говорах (суфикс <i>-ије</i>)	252
Marta Ž. Bjeletić: Church Slavonic Word-Formation Elements in Serbian Vernaculars (the Suffix <i>-ije</i>)	253
Снежана М. Петровић: Две ране турске позајмљенице у словенским језицима – <i>јарак</i> и <i>јаруга</i>	255
Снежана М. Петровић: Два ранних тюркских заимствований в славянских языках – <i>јарак</i> и <i>јаруга</i>	268
Snežana M. Petrović: Two Early Turkic Loanwords in the Slavic Languages – <i>jarak</i> and <i>jaruga</i>	268

Јелена М. Стошић: Дистрибуција просторних заменичких прилога у старој српској писмености	269
Елена М. Стошич: Распространение пространственных местоимений в сербской письменности	285
Jelena M. Stošić: Distribution of Spatial Demonstratives in Serbian Literacy	286
Исидора Г. Бјелаковић: Језик рачунског дневника храма светих апостола Петра и Павла у Араду (1728–1752) – фонолошке особине	287
Исидора Г. Бјелакович: Язык дневника учета храма святых апостолов Петра и Павла в Араде (1728–1752 гг.) – фонологические характеристики	300
Isidora G. Bjelaković: The Language of the Accounting Ledger Journal of the Church of the Holy Apostles Peter and Paul in Arad (1728–1752) – Phonological Features	301
Најда И. Иванова: Из историје српске филологије 19. века. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) Димитрија Тирола	303
Најда И. Иванова: Из истории сербской филологии XIX века. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) Димитрија Тирола	315
Najda I. Ivanova: On the History of the Nineteenth-Century Serbian Philology. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) by Dimitrije Tirol	315
***	
Слободан Н. Реметић, Радојка Б. Цицмил-Реметић: О употреби предлога <i>за</i> у говору источнбосанских Ера	317
Слободан Н. Реметич и Радојка Б. Цицмил-Реметич: К вопросу об употреблении предлога <i>за</i> в говоре восточнобоснийских Эров	328
Slobodan N. Remetić, Radojka B. Cicmil-Remetić: On the Use of Preposition <i>za</i> in the Vernacular of Eras from Eastern Bosnia	329
Софија Р. Милорадовић: Граматикализација и полифункционалност предлога <i>за</i> у призренско-тимочким и косовско-ресавским говорима	331
Софија Р. Милорадович: Граматикализованост и полифункционалност предлога <i>за</i> в призренско-тимокском и косово-ресавском диалектах	352
Sofija R. Miloradović: Grammaticalization and Polyfunctionality of the Preposition <i>ZA</i> in Prizren-Timok and Kosovo-Resava Vernaculars	353
Веселинка Т. Лаброска, Станислав Р. Станковић: Негацијата во вратничкиот и во скопскоцрногорскиот говор – споредба со горноморавскиот говор	355
Веселинка Т. Лаброска, Станислав Р. Станковић: Негација у вратничком и скопскоцрногорском говору – у поређењу с горњоморавским говором	366
Veselinka T. Labroska, Stanislav R. Stanković: Negation in the Dialects of Vratnica and Skopska Crna Gora – a Comparison with the Dialect of Gornja Morava	367

Радивоје М. Младеновић: Реченице са временском клаузом у говору Призренског Подгора	369
Радивоје М. Младеновић: Предложения с временной клаузой в говоре Призренского Подгора	381
Radivoje M. Mladenović: Sentences which Contain Temporal Clauses in the Vernacular of the Prizren Podgor	382
Motoki Y. Nomachi: On a Particular Usage of the Locative and Accusative Cases in Burgenland Croatian	383
Мотоки Ј. Номачи: О употреби локатива и акузатива без предлога у језику градишћанских Хрвата	407
Мотоки Ј. Номачи: Об употреблении предложных и винительных падежей без предлогов в языке Хорватов в Градишке	408
***	
Борис Ју. Норман: Именной субъект при глагольном сказуемом в 1-м лице множественного числа (<i>Одни бабы живем</i>)	409
Борис Ј. Норман: Именски субјекат при глаголском предикату у првом лицу множине (<i>Одни бабы живем</i>)	420
Boris Ju. Norman: Nominal Subject with a Verb Predicate in the 1 st Person Plural (Russian <i>Odni baby zhivem</i>)	421
Victor A. Friedman: <i>Neka</i> : How Macedonian Differs from Both Bulgarian and the Former Serbo-Croatian	423
Виктор А. Фридман: <i>Нека</i> : како се македонски језик разликује и од бугарског, и од некадашњег српскохрватског	427
Виктор А. Фридман: <i>Нека</i> : чем македонский язык отличается от болгарского и от бывшего сербохорватского	428
Твртко Т. Прћић: И скраћенице и речи: акроними у српском језику	429
Твртко Т. Прћич: И аббревиатуры, и слова: акронимы в сербском языке	465
Tvrtko T. Prčić: Abbreviations and Words at the Same Time: Acronyms in Serbian	466
Срето З. Танасић: Дијалoшкa цитација као вид туђег говора	467
Срето З. Танасич: Диалогическая цитатность как вид чужой речи	481
Sreto Z. Tanasić: Dialogic Citation as an Aspect of Other People's Speech	481
Мирослав Б. Николић: Лексема <i>пар</i> као квантификатор у српском језику	483
Мирослав Б. Николич: Лексема <i>ПАР</i> как квантификатор в сербском языке	495
Miroslav B. Nikolić: Lexeme <i>PAR</i> as a Quantifier in the Serbian Language	496

Душка Б. Кликовац: О речничкој обради заменичких речи (на примеру показних заменица <i>оволики, толики</i> и <i>онолики</i>) . . .	497
Душка Б. Кликовац: Об отражении в словаре местоименных слов (на примере указательных местоимений <i>оволики, толики, онолики</i>)	515
Duška B. Klikovac: On the Lexicographic Treatment of Pronominal Words (Exemplified by Serbian Demonstrative Pronouns <i>ovoliki, toliki</i> and <i>onoliki</i>)	516
Станислава-Саша Тофоска: Префиксните зборообразувачки модели на глаголите на движење во македонскиот јазик	517
Станислава-Саша Тофоска: Префиксални творбени модели основних глагола кретања у македонском језику	529
Stanislava-Stasha Tofoska: Derivational Models with Prefixes in Macedonian Verbs of Motion	529
Људмила В. Поповић: Доминантне и рецесивне варијанте језика у светлу Европске повеље о регионалним или мањинским језицима	531
Људмила В. Поповић: Доминантны и рецесивны варианты языка в свете европейской хартии о региональных языках или языках меньшинств	554
Ljudmila V. Popović: Dominant and Recessive Variants of Language in the Light of the European Charter for Regional or Minority Languages	555
Владислава Ж. Ружић: О финалним реченицама у српском језику	557
Владислава Ж. Ружић: О придаточных предложениях цели в сербском языке	574
Vladislava Ž. Ružić: About Intentional Sentences in the Serbian Language	575
Ивана Н. Антонић: Један вид кондензовања временске клаузе у српском језику	577
Ивана Н. Антонић: Один тип конденсации временной придаточной в сербском языке	593
Ivana N. Antonić: One Type of Condensation of the Temporal Clause in the Serbian Language	595
Миливој Б. Алановић: Аналитички каузативи: структурна и значењска обележја предикатског израза	597
Миливој Б. Алановић: Аналитические каузативы: структурные и семантические характеристики предикативного выражения	624
Milivoj B. Alanović: Analytical Causatives: Structural and Semantic Characteristics of the Predicate Construction	624

Снежана У. Гудурић: Мали прилог контрастивној синтакси просте реченице индоевропских језика. Основне реченичне структуре у српском и француском језику	625
Снежана У. Гудурић: К вопросу о сравнительном синтаксисе простого предложения в индоевропейских языках. Основные синтаксические конструкции в сербском и французском языках	644
Snežana U. Gudurić: Petite contribution à la syntaxe contrastive de la phrase simple en langues indoeuropéennes. Les structures syntaxiques fondamentales en serbe et en français	645
Билјана Ж. Марич: Маркери унутрашњег говора у руском и српском језику	647
Билјана Ж. Марич: Маркеры внутренней речи в русском и сербском языках	658
Biljana Ž. Marić: Inner Speech Markers in Russian and Serbian	658
Драгана М. Керкез: О везнику <i>a</i> у савременом руском језику у поређењу са српским	659
Драгана М. Керкез: О союзе <i>a</i> в современном русском языке в сравнении с сербским	673
Dragana M. Kerkez: Russian Conjunction <i>a</i> in Comparison with Serbian	674
Стана С. Ристић: Концепт домовина/отаџбина у контексту асоцијативне граматике	675
Стана С. Ристић: Концепт родина/отечество в контексте ассоциативной грамматики	694
Stana S. Ristić: The Concept of HOMELAND/FATHERLAND in the Context of Associative Grammar	695
Неђо Г. Јошић: Поглед на српску ауторску лексикографију	697
Неђо Г. Јошић: Взгляд на сербскую авторскую лексикографию	709
Neđo G. Jošić: A View of Serbian Authored Lexicography	710
Марија Ј. Стефановић: Ка опису концепта <i>вредносӣ</i> у српском језику	711
Марија Ј. Стефановић: К описанию концепта <i>ценность</i> в сербском языке	729
Marija J. Stefanović: Towards the Description of the Concept of <i>Value</i> in the Serbian Language	730
Владан З. Јовановић: Именица <i>в(и)јенац</i> у изразима с хришћанском компонентом значења у српском језику (из угла српског лексикографског описа)	731
Владан З. Јовановић: Существительное <i>в(и)јенец</i> в выражениях с христианским компонентом значения в сербском языке (с точки зрения сербского лексикографического описания)	745
Vladan Z. Jovanović: Noun <i>в(и)јенац</i> in Phrases with Christian Meaning Component in the Serbian Language (from the Viewpoint of Lexicographic Description)	746

Марина М. Николић: Лексика са семантичком компонентом простора и времена у српском јавном дискурсу током пандемије ковида	747
Марина М. Николич: Лексика со значением времени и пространства в сербском публичном дискурсе во время пандемии ковида	768
Marina M. Nikolić: Spatial and Temporal Vocabulary in Serbian Public Discourse During the COVID Pandemic	769

Хроника

Излагања на представљању књиге: Предраг Пипер, Иван Клајн, Рајна Драгићевић, <i>Нормативна граматика</i> , четврто издање, Нови Сад: Матица српска, 2022, Матица српска, 25. V 2022.	
Градуелност нормативних решења (Јасмина Грковић-Мејџор)	771
Другачија граматичка решења у <i>Нормативној граматици</i> (Весна Ломпар)	776
Четврто издање <i>Нормативне граматице</i> (Рајна Драгићевић)	780

Прикази и критика

Olga Kielak. <i>Zwierzęta domowe w języku i kulturze. Studium etnolingwistyczne</i> . Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2020, 316 str. (Ана Самарцић)	785
Дорота Пазио-Влазловская. <i>Церковь в кругу ценностей: семья, традиция, патриотизм (по материалам интернет-портала «Российской газеты»)</i> . Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2021, 246 стр. (Ивана Лазић Коњик)	795
<i>Словарь русского языка коронавирусной эпохи</i> . М. Н. Приемышева (отв. ред.), Ю.С. Ридецкая / Санкт-Петербург: Институт лингвистических исследований РАН, 2021. – 550 с. <i>Русский язык коронавирусной эпохи</i> . Коллективная монография / Ин-т лингв. исслед. РАН; М. Н. Приемышева (отв. ред.), Ю. С. Ридецкая. — СПб.: Ин-т лингв. исслед. РАН, 2021. – 610 с. (Драгана Керкез)	802
Миљивој Алановић. <i>Зайиси из српске синтаксе: узајамне везе форме и значења</i> . Нови Сад: Универзитет у Новом Саду – Филозофски факултет, 2020, стр. 350. (Наташа Киш)	813

- Милош Ковачевић. *Српски стилстичари*. Београд: Српска књижевна задруга, Едиција „Књижевна мисао“, 2021, 332 стр. (Милка Николић) 820
- Светлана Слијепчевић Бјеливук. *Рекламно-пропагандни жанр у српском политичком дискурсу*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2021, 248 стр. (Марина М. Николић) 834

Регистри

- Регистар кључних речи LXXVIII књиге
Јужнословенског филолога, св. 2 839
- Регистар имена LXXVIII књиге
Јужнословенског филолога, св. 2 843

Ову књигу „Јужнословенског филолога“ посвећују почившем академику Предрагу Пићеру његови пријатељи, колеге и ученици са захвалношћу и поштовањем.

Gregory T. ...

ISSN 0350-185X, – Књ. 78, св. 2 (2022), стр. 647–658

УДК 811.161.1'36

811.163.41'36

811.161.1:811.163.41

COBISS.SR-ID 85136649

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2202647M>

Примљено: 24. јуна 2022.

Прихваћено: 9. септембра 2022.

Оригинални научни рад

Биљана Ж. Марић*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику

МАРКЕРИ УНУТРАШЊЕГ ГОВОРА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ**

У раду се бавимо једним аспектом феномена туђег говора, односно питањем маркирања унутрашњег (неизговореног) говора у руском и српском језику. Указујемо на средства (парентетичке глаголе и речце-ксенопоказатеље) којима се маркира унутрашњи говор. Посебна се пажња у раду посвећује употреби речи *рекох* (*реко'*) и *као/ко велим* у српском језику у својству маркера унутрашњег говора. Са друге стране, уочава се и компонента инферентивног евиденцијалног значења код датих маркера.

Кључне речи: туђи говор, унутрашњи говор, речце, евиденцијалност, руски, српски.

1. Репрезентолошка истраживања (истраживања феномена **туђег говора**) обухватају различите језичке појаве: начине преношења туђег говора (основни су директни и индиректни), њихово значење, синтаксичку организацију конструкција с туђим говором и модификације основних типова, лексичка средства – маркере присуства туђег говора (предикати који уводе туђи говор, речце-ксенопоказатељи, везници и други маркери), начине формалног издвајања туђег говора у писаном тексту (правопис, интерпункција) и у усменом говору (интонација, ритам, гестови)¹.

* biljana.maric@fil.bg.ac.rs

** О овој теми смо реферисали на 49. скупу слависта Србије 2021. године.

¹ Из богате литературе о туђем говору издвојићемо најзначајније за наш приступ: Чумаков 1975, Арутюнова 2000, Ковачевић 2012. В. и наше радове Марић 2016а, Марић 2016б, Марић 2018 и Марич 2014. Код Г. Чумакова се управо и среће термин *репрезентологија* за лингвистичку дисциплину која се бави туђим говором (Чумаков 1975). М. Ковачевић усваја у свом раду овај термин и дефинише репрезентологију као граматичко-стилистичку научну (под)дисциплину, „која изучава форме исказивања туђег

Истражујући речце-ксенопоказатеље² у руском и српском језику, обратили смо пажњу и на употребу неких речи/речци у улози маркера неизговореног (унутрашњег) говора и потенцијалног говора.

2. Неизговорени (унутрашњи, помишљени) говор саопштава се на исти начин као што се преносе нечије мисли, тако да се између неизговореног говора и мисли може ставити знак једнакости. Феномен неизговореног говора сведочи о тесној вези између језика и мисли. У наратолошким и књижевно-поетичким истраживањима користи се термин *унуїрашњи говор* да означи неизговорене речи (тј. мисли) самог аутора или јунака књижевног дела. У психолингвистици и другим лингвистичким дисциплинама термин *унуїрашњи говор* се такође користи да означи неизговорене вербализоване мисаоне активности, па чак и један од облика реализације самог процеса мишљења (Караулов 1998: 71).

Унутрашњи говор у уметничком приповедању игра веома важну улогу у преношењу карактерних особина јунака. Игор Артјушков (в. Артјушков 2004) је у својим истраживањима унутрашњег говора у лингвистици указао на важност разграничења двају репрезентолошких феномена: слободног индиректног говора и унутрашњег говора. Унутрашњи говор, према наводима Артјушкова, представља облик говора (супротстављен спољашњем говору), а слободни индиректни говор је начин представљања туђег говора, који може бити спољашњи или унутрашњи. Анализирајући унутрашњи говор на романима Л. Толстоја и Ф. Достојевског, Артјушков долази до закључка да су директни говор и слободни индиректни говор најподеснији начини преношења унутрашњег говора. Индиректни и тематски говор не могу пренети довољно дубоко унутрашњи свет ликова књижевног дела.

Неизговореност је такође својствена и хипотетичком (или потенцијалном) говору, тј. таквом облику говора код којег актуелни говорник наводи речи које је могао изговорити он сам или неко друго лице.

Хипотетички говор се уводи модалним глаголима, потенцијалом, будућим временом глагола (в. примере 1 и 2 за руски). Хипотетички се говор може уводити и одређеним речцама-ксенопоказатељима (пример 3).

говора, најчешће у његовом међуодносима са ауторским, будући да се туђи говор као туђи и препознаје тек ако се посматра у суодносима са ауторским говором“ (Ковачевић 2012: 14).

² Ми смо у нашим радовима који се баве речцама-маркерима туђег говора (рецимо, Марић 2016а) користили термин ксенопоказатељи или ксеномаркери, уобичајен у руској репрезентолошкој литератури. Аутор термина је Н. Д. Арутјунова која се у више својих радова бавила руским речцама *мол*, *дескаїть* и осталим (в. рецимо Арутјунова 2000). Под ксенопоказатељима Н. Арутјунова подразумева знакове туђег гласа, туђег говора, туђег света.

(1) *Современная девушка сказала бы запросто: отойди на пять шагов и отвернись* (В. Токарева)³.

(2) *Он хотел приготовить слова, но слова не подбирались. Рустам решил, что сориентируется на месте. Какие-то слова придут сами. Она может сказать: «С русскими вы гуляете, а женитесь на своих». И это будет правда, но не вся правда. А значит, ложь. Он скажет Марине, что это ложь. А она ответит: «Ты женился на девушке, которую знал десять дней. А меня ты знал десять лет. И ты обещал, что не бросишь до смерти...»* (В. Токарева).

(3) *Не пойдёшь же, не скажешь мужику: хочу, мол, от тебя ребёночка?* (И. Грекова)

За увођење унутрашњег говора употребљавају се глаголи менталне семантике (*подумаиѝ, приийѝ в голову, сказаиѝ ѝро себя, всѝомнииѝ / мислииѝ, размишљаиѝ, ѝасиѝ на ѝамеиѝ, разбијаиѝ главу, досеиѝиѝ се...*).

(4) *Губы моего сына дрожали. «Так больше нельзя, – подумала я. – Мы с Лешкой стали чужими – ну что ж, бывает. Но сын!»* (www.ruscorpora.ru).

(5) *Е, мој Тодоре, ѝомислих, није ни ѝребало ѝакав заиѝуцан да крећеш из Милошева [...]* (Б. Љубеновић)

Нарочито је занимљива улога ксенопоказатеља (в. Арутюнова 2000) приликом маркирања унутрашњег говора. Овде ћемо указати на средства – лексичке маркере туђег говора који се користе за означавање унутрашњег говора самог аутора или неког другог лица. Сопствени унутрашњи говор аутор наводи ради постизања ефекта емфазе или да би се дистанцирао од својих речи. Посебну пажњу посветићемо српским маркерима унутрашњег говора *рекох* (*реко* ') и *као* (*ко*) *велим*, пошто они досад нису били предмет анализе.

3. Маркери унутрашњег говора у руском

А) Речце

Ослањајући се на Н. Арутюнову која је речце – показатеље туђег говора назвала ксенопоказатељима или ксеномаркерима, В. Плунгјан у свом чланку о руским речцама *мол* и *дескаиѝ* указује, између осталог, на то да се оне користе и за интерпретацију туђег геста, поступка, понашања, приликом преношења сопствених речи, раније изговорених, али и за преношење неизговорених, својих или туђих речи (Плунгјан 2008). В. Плунгјан прецизира да је функција датих ксенопоказатеља

³ У чланку се користи грађа из електронског корпуса: ruscorpora.ru за руски језик, са сајта antologijasrpskeknjizevnosti.rs за српски, а неки су примери преузети из властитог корпуса сачињеног за потребе испитивања туђег говора у два језика.

ренаративна, интерпретативна пре него цитативна. Управо су зато дате речце погодан маркер унутрашњег (пример 6) или хипотетичког говора (пример 7).

(6) [...] *Бурцев перешел к третьей части мероприятия: каждый должен был встать и сказать, верит ли в Бога. Однокурсники вставали один за другим и говорили, что в Бога не верят. Отречение началось с первого ряда, а Глеб в этот раз сел на последний. (...) Глеб зачем-то посмотрел на свою соседку Дашу Перевоицкову, приехавшую из неведомой Тотьмы. [...] Она спокойно наблюдала за происходящим в аудитории. Спокойствие незамутненности, раздраженно подумал Глеб, уж она-то скажет. Пропоеет, может быть. Не понимаю, **мол**, как это можно в Бога верить. А он понимает, но не знает, признается ли* (Е. Водолазкин).

(7) *Даже сейчас, когда я вспоминаю эту историю, самым страшным для меня остается та дурацкая фраза: ремонту не подлежит. Скажи он как-то попроще – не могу, **мол**, починить или, там, еще что-нибудь, – было бы легче* (Е. Водолазкин).

Б) Парентетички глагол

У својству маркера унутрашњег говора у руском наративном дискурсу могућа је употреба парентетичког глагола *оказываеѝся*. Ј. Падучева у својим радовима, упућујући на В. Храковского и његов чланак о адмиративном значењу *оказываеѝся* (Храковский 2007; Падучева 2006, 2014), обраћа пажњу и на коришћење дате речи у својству маркера присуства туђих речи. Падучева пише да „[...] в повествовании *оказываеѝся* стоит на точке пересечения „геополитических“ интересов нескольких субъектов. Один персонаж, получивший информацию от другого, может ее передавать, не приняв как истину в сфере своего сознания. В результате чего возникает эффект несобственной прямой речи: носителем утвердительной модальности оказывается не повествователь (что нормально для нарратива), а персонаж, причем быть может даже не упомянутый в тексте в явном виде“⁴ (Падучева 2006).

(8) *Визий̆ иреѝодобного взволновал всю больницу. **Оказываеѝся**, в наших краях есѝь священники! И они исѝоведуюѝ желающих! В самой большой йалаѝе больничной говорили ѝолько об исѝоведи ѝеѝи Поли.* (В. Шаламов. Колымские рассказы (1954–1961), пример из чланка Ј. Падучеве).

⁴ „[...] *оказываеѝся* у приповедању стоји на пресеку „геополитичких“ интереса неколико субјеката. Један јунак, који је добио неку информацију од другог јунака, може да је пренеси не прихватајући је као истиниту у својој свести. Услед тога настаје ефекат слободног индиректног говора: испада да носилац потврдне модальности није приповедач (што је обично за наратив), већ јунак, који може бити чак и непоменут у тексту на очигледан начин“ (Падучева 2006, наш превод – Б. М.).

(9) *В-їреїїьїх, он боялся иїїугайїсья и все время їроверял себя: «Не сїїрашно?» – «Неїї, не сїїрашно», – оїївечал бодрый голос в голове, и Николка оїї гордосїїи, чїїо он, оказываеїсья, храбрый, еще больше бледнел* (М. Булгаков. Белая гвардия, пример из чланка Ј. Падучеве).

Говорник 1 преноси информацију добијену од говорника/говорникâ 2, а употребљавајући реч *оказываеїсья* дистанцира се од навођених речи. Да се на месту речи *оказываеїсья* нашао, рецимо, ксенопоказатељ *мол*, ренаративно значење би било очигледно (уп. пример 9: *Николка оїї гордосїїи, чїїо он, мол, храбрый, еще больше бледнел*), тј. значење преношења туђих речи. А *оказываеїсья* сведочи о својеврсној реакцији на туђе речи, о њиховом доживљају: актуелни говорник преноси туђе речи, али их не прихвата или изражава своје чуђење, одбојност или иронију према њима (в. ПАДУЧЕВА 2006)⁵. Ово је средство веома погодно за коришћење у слободном индиректном говору, кад аутор или приповедач уступа своје позиције јунаку.

(10) *И вдруг їоявилась Галина Леонидовна: глаза їодїухшие, їлечи согбенные, їоходка задумчивая, ореол мученицы, їосїїрадавшей за веру в свяїїостїь семейной жизни. Муж, оказываеїсья, изменил ей чуїїь ли не в день свадьбы* (А. Азольский).

4. Маркери унутрашњег говора у српском

Упућујући на рад И. Бухшталер (BUCHSTALLER 2001) у коме је показано да други из енглеског пара квотатива⁶ *like* и *go* маркира само изговорени, тј. спољашњи говор, за разлику од првог који може маркирати и неизговорени, тј. унутрашњи говор, група наших аутора (РАЊИЋ СЕРОВСКИ и др 2012) долази до сличних закључака за српске маркере *као* и *крене*.

(11) *Па їу би, на часну реч, и сам онаї їоїїално неразумљиви Џемс Џоїс изгледао їоїїїуно безвезно, када би га они їогледали, онако, као замишљено, као: „Све їо не вреди нишїїа, сїїари!“ – їїако некако, шїїаїїїїазнам!* (М. Капор).

(12) *Само је мої френд, госн Суле, обећао да ће, када га буду їїїїали шїїа би, као, їонео на їо їусїїо осїїрво, одговорїїїи да би најрадије їонео*

⁵ У српском се језику у оваквим контекстима употребљавају експресивни изрази са значењем чуђења, неприхватања или ироније, а који могу настати и као реакција на информацију добијену од другог лица (*Она је, замислиїїе, молим вас, їоїїала їрофесор!*), с тим што се, по свему судећи, овде може препознати и имитативно значење (говорник 2 понавља за говорником 1 његов исказ, потцртавајући и интонацијом и експресивним изразом свој негативни, иронични или можда шалјиви однос према речима).

⁶ Термин *квоїїаїїив* за маркер туђег говора чешће се користи у америчкој и западноевропској литератури, али и домаћој усмереној на ове.

књигу „*Како најравнији чамац од њриручних средстава*“, али га још нико није нишпиа ишпиао (М. Капор).

(13) *Одједанјуи, ухваило ме је нешто као кијавица од оштимизма – као, све је фаниасично и нема везе што сам збрисала од куће* (М. Капор).

А. Бјелогрлић на материјалу језика интернета и друштвених мрежа такође долази до закључка о могућности употребе квотатива *биши у фазону, биши из фазона, биши у стилу* и при увођењу унутрашњег говора, тј. неизговорених речи (ВЈЕЛОГРЛИЋ 2015).

Ми ћемо обратити пажњу на употребу и значење речи/речце *рекох* (*реко*) у српском језику, тј. облика првог лица једнине аориста глагола *рећи*. Реч се може употребити:

а) у улози обичног глагола говорења који уводи директни или индиректни говор:

(14) – *Биће боље, биће боље – рекох, итек да нешто кажем* (С. Јаковљевић).

б) у улози својеврсне дискурсивне речце емфатичког карактера (говорник подвлачи, истиче своје речи, тако им придајући већи значај)⁷:

(15) – *Шта рече, несрећнице?!*

– *Рекох: он није крив!* (Ј. Веселиновић)

в) у улози маркера својих неизговорених речи, тј. унутрашњег говора. Речник Матице српске (РМС 1973) наводи следеће тумачење облика *рекох* (у речничком чланку глагола *рећи*): *јомислих, учини ми се; закључих* (примери: *Дигоше му се оне јусте јрси – ја рекох: јуче јрињак.* (Вес.); *Реко*: *морам ја дочекаји моје нове стианаре.* (Ивак.)).

(16) – *Што ти учишељу, јоби ону децу?*

– *Коју? – ушпиа учишељ исјривши се.*

– *Знаш, хвала богу, коју! Што бијеш онако ђаке? Прођох данас онуда, а оно врисак, врисак – рекох, нико не ошпа жив!* (М. Глишић).

(17) *Махни! Кад ме спеже за гушу, ја рекох испадоше оба ока* (Ј. Веселиновић)

У истој се улози може употребити још један српски глагол говорења који је изгубио облик инфинитива, тако да се у речницима наводи у облику првог лица једнине садашњег или будућег времена *велим* (двовидски је глагол у питању). Управо се у том облику (у комбинацији са везником *као*) он и среће у улози ксенопоказатеља. Навешћемо неколико примера:

⁷ О псеудочитирању, тј. коришћењу средстава цитирања за изражавање емфазе в. ПАНИЋ СЕРОВСКИ, ИВАНОВИЋ 2016.

а) употреба у својству глагола говорења:

(18) „Море, донеси *ѿи шѿогод деци каѿеѿановој на ѿешкеш*“, **велим** му ја, „*ѿа да виш онда!*“ (М. Глишић).

б) употреба у својству дискурсивне емфатичке речце: говорник потцртава значење својих речи, понавља део реченог, истичући тим *велим* још једном најважније. Речи се може приписати улога наративне дискурсивне речце.

(19) – *Кардо роде, рећи ћу ѿи ѿо души (Јанко је радо говорио у једнини кад се множини обраћао). Ја велим, нисмо се ми овде сабрали да будемо судници, ѿе да ѿресецамо ѿуђе ниѿи. Знаѿе како наш народ вели: ѿисано ѿи је, ѿисано, ниѿи га можеш домакнуѿи ни одмакнуѿи. Па еѿо, велим, нек живи човек до суђена дана, кад му је ѿако ѿисано!* (Б. Нушић).

(20) *Али ѿек шѿо сам био оѿворио враѿа и видео онај значајан ѿоглед који, кад су враѿа шкринула, беше укочено уѿрављен ѿоврх њих – ѿек сам, велим, одшкринуо враѿа, а неки заѿварач који осећам да је унуѿра, у мени, хѿеде их ѿроѿив моје воље и силом залуѿиѿи и осѿавиѿи ме најољу* (Л. Лазаревић).

Наративну улогу такође игра облик трећег лица – *вели* (у множини *веле*) приликом препричавања туђих речи⁸.

(21) *Рече ми само да се колико суѿра одречем кмеѿовања.*

– *Да се одречеш?!*

– *Јесѿ, да народу враѿим шѿѿај, јер „није, вели, за ѿебе.“* (Ј. Веселиновић).

в) употреба у својству маркера унутрашњег говора (чешће се среће варијанта с везником *као* или *ко*⁹):

(22) – *Вала и ја сам ѿо сѿо ѿуѿа ѿомислио, али оѿеѿ некако сагнем главу и ћуѿим. **Кѿ велим**: ако ћуѿим, не губим нишѿа, а да ѿовичем, оде глава...* (С. Ранковић).

(23) *Ђурица му исѿрича малоѿређашњи догађај и каза да је ѿусѿио Сима нек иде кући.*

– *Нијеси ѿребао. Исѿина, он је за ѿаре свачији, али не ѿреба вјеровати ником, кад глава виси о концу.*

– *То сам и ја мислио, али **као велим**: нека га* (С. Ранковић).

⁸ Наравно, у савременом српском језику далеко чешће се у овој узлози појављује облик *каже/кажу* од глагола *казати*, *рећи*. Пример: *У Паѿрицијиној ѿелефонској секретарици заѿичу ѿоруку, која личи на ѿубавну: некакав Цеј Пи сѿрашно ѿаѿи, ѿоѿребна си ми, **каже**, јави се, ѿреклићем ѿе. Није им, иѿак, јасно да ли ѿо залуѿали овнић зове ѿасѿирицу, или одбачени „дечко“ своју драгану* (Г. Ћирјанић).

⁹ Везник *као* се, иначе, самостално употребљава у својству речце-ксенопоказатеља, а остварује и синтагматске везе са *бајаги* и још неким речцама-ксенопоказатељима.

(24) *Ми смо се склањали од тебе, као велимо: шћа ћеш, сїрански је човек...* (Ј. Веселиновић).

(25) – *Та окан 'ше се ви мене! Шћа сїе ме заокуїили шу! – обрецну се Јула на њ.*

– *Па зар ја диваним шћо зло!? Велим: да вам мало йомогнем* (С. Сремац)

Такође се срећу употребе датог израза у трећем лицу једине за указивање на туђа размишљања:

(26) *То је било за време окуїације Србије 1916. Миљин муж оїишао је на фронт а она остїала са нејаким дечицом код куће. Није јој остїавио богзна каквог шрошка јер није ни имао, али се иїак надао у срећу и добре људе.*

Ко вели, наћи ће се неко да их йомогне, неће скаїати од глади. А и крава је шу. И она ће давати млека и шћак ће се некако йреживеїи ови шїешки и чемерни дани... (Политика).

Речник МС сведочи о присуству три семантичке компоненте у датом глаголу: говорној, мисаоној и вољној, а дата се значења, рекло би се, чувају и у дискурсивној и аутоцитативној употреби које ми разматрамо (в. РМС 1967)¹⁰. Једнотомник Матице српске издваја употребу израза *као велим* као говорну, наводи се и пример (*Донео сам шїи књигу, као велим може шїи заїребати*) и даје овакво објашњење: *кад се нешћо не саоїшїава довољно сигурно* (РСЈ 2011). Иако је упућивање аутора на модалност у тумачењу израза позитивно, ипак нам се чини да најзначајнија компонента значења овог израза није издвојена. Мислимо да није ствар у несигурности говорника, већ у упућивању на мисли, тј. унутрашњи говор који претходи некаквим активностима. Израз се користи да се укаже на своје сопствене речи, тј. речи које говорник упућује самоме себи (често су у питању императивни изрази, тј. вољне реченице).

(27) *Јео сам йре неки дан неки сїанаћ са овчїином, йа од шћо доба као нешћо не ваља ми сїомак. Завија ме шћак и диза ме йо два-шїри йушћа на ноћ, шїе рекох да узнем мало сїаре комовице са кичицом...* (Б. Нушић).

Дати се ксенопоказатељи могу разматрати и као средства инферентивне евиденцијалности, пошто се користе за указивање на то на који начин, тј. на основу чега говорник долази до одређених закључака и

¹⁰ Постојање говорне, мисаоне и волитивне семантике у једном глаголу (пример волитивне употребе – *Али кад он неће, онда нека буде Иван... Велимо ли? – Велимо!* (Ј. Веселиновић)), с једне стране се објашњава тесном когнитивном везом између ових аспеката човекове личности, а са друге, етимолошким подацима (у етимолошким речницима словенских језика упућује се на говорну и вољну семантику (обрнуто је тачније, јер је вољно значење примарно).

предузима одређене радње¹¹. Актуелни говорник се у неку руку правда пред саговорником за своје поступке, а своје закључке и логику у размишљањима представља као позитивне, исправне, неизбежне (у томе је управо разлика између маркера унутрашњег говора и, рецимо, глагола који преноси говорникова размишљања).

(29) *Алекса: (...) Опишио сам само до враџа, њрислонио уво и слушао, чујем – мрда.*

Јеропије: Мрда?

Алекса: Јеси, мрда! Па рекох, `ајде да ја брже-боље јавим вама (Б. Нушић).

5. Закључак.

Циљ нашег рада био је да покаже како средства маркирања унутрашњег говора говорника или неког другог лица заслужују пажњу лингвиста. На дијалогичност, вишеслојност говора може се указати и употребом речи-маркера унутрашњег говора. Исказ говорника постаје динамичнији, пошто се у њему маркира присуство туђег говора, био то неизговорени говор другог или сопствене неисказане речи. Инферентивно (конклузивно) значење, које смо издвојили у семантици маркера унутрашњег говора *рекох* (*реко`*) и *као велим* (*ко велим*), сведочи о тесној вези између репортивне и инферентивне евиденцијалности, тј. о томе да говор може бити представљен не само као извор сазнања, већ и као мисао (своја или туђа), а која води ка доношењу одлука, тј. ка делању. И на крају, све се ово прелама кроз субјективну призму говорника, који има могућност да, користећи ове маркере, изрази свој однос (неприхватање, иронију, чуђење, или пак прихватљивост, оправданост своје логике).

Цитирана лијература

АРТЮШКОВ, Игорь Викторович. *Внутренняя речь и ее изображение в художественной литературе (на материале романов Ф. М. Достоевского и Л. Н. Толстого)*. Автореферат на соис. науч. степени доктора фил.наук. Москва, 2004.

[ARTÜŠKOV, Igor' Viktorovič. *Vnutrennââ reč' i ee izobraženie v hudožestvennoj literature (na materiale romanov F. M. Dostoevskogo i L. N. Tolstogo)*. Avtoreferat na sois. stepeni doktora fil.nauk. Moskva, 2004]

АРУТЈУНОВА, Нина Д. „Показатели чужой речи *де, дескать, мол.* К проблеме интерпретации речеповеденческих актов“. В: Н. Д. Арутюнова (ред.). *Язык о языке*. Москва: Языки русской культуры, 2000: с. 437–449.

¹¹ У литератури се још користи термин *конклузив* или *јрезумијив* (в. ПАДУЧЕВА 2006; ПЛУНГЈАН 2008; WIEMER 2008).

- [ARUTÛNOVA, Nina D. „Pokazатели čužoj reči de, deskat', mol. K probleme interpretacii rečepovedenčeskikh aktov“. V: N. D. Arutûnova (red.). *Âzyk o âzyke*. Moskva: Âzyki russkoj kul'tury, 2000: s. 437–449]
- КАРАУЛОВ, Юрий Н. (гл. ред.). *Русский язык. Энциклопедия*. Москва: Научное издательство „Большая Российская энциклопедия“, Издательский дом „Дрофа“, 1998.
- [KARAULOV, Ūrij N. (gl. red.). *Russkij âzyk. Ènciklopediâ*. Moskva: Naučnoe izdatel'stvo „Bol'shaâ Rossijskaâ ènciklopediâ“, Izdatel'skij dom „Drofa“, 1998]
- КОВАЧЕВИЋ, Милош. „О граматичко-стилистичком терминосистему туђег говора“. *Српски језик* 17 (2012): стр. 13–38.
- [KOVAČEVIĆ, Miloš. „O gramatičko-stilističkom terminosistemu tuđeg govora“. *Srpski jezik* 17 (2012): str. 13–38]
- МАРИЋ, Биљана. „Речце у својству показатеља туђег говора у руском и српском језику“. *Осамнаести конгрес ССДС. Савремено изучавање српског језика и књижевности и словенских језика као матерњих, инословенских и страних*. II. Тематски зборник. Београд, 2016а: стр. 179–187.
- [MARIĆ, Biljana. „Reče u svojstvu pokazatelja tuđeg govora u ruskom i srpskom jeziku“. *Osamnaesti kongres SSDS. Savremeno izučavanje srpskog jezika i književnosti i slovenskih jezika kao maternjih, inoslovenskih i stranih*. II. Tematski zbornik. Beograd, 2016a: str. 179–187]
- МАРИЋ, Биљана. „Неуправни говор у српском и руском језику“. *Јужнословенски филолог* 72 (2016б): стр. 127–137.
- [MARIĆ, Biljana. „Nepravni govor u srpskom i ruskom jeziku“. *Južnoslovenski filolog* 72 (2016b): str. 127–137]
- МАРИЋ, Биљана. „Управни и неуправни говор и друга средства изражавања туђег говора у српском језику“. У: Пипер П. (ур.). *Синтакса сложене реченице у савременом српском језику*. Београд, 2018: стр. 639–691.
- [MARIĆ, Biljana. „Upravni i nepravni govor i druga sredstva izražavanja tuđeg govora u srpskom jeziku“. U: Piper P. (ur.). *Sintaksa složene rečenice u savremenom srpskom jeziku*. Beograd, 2018: str. 639–691]
- МАРИЧ, Биљана. „Введение чужой речи глаголами (в русском и сербском языках)“. *Русский язык как инославянский* 6 (2014): с. 35–48.
- [MARIĆ, Biljana. „Vvedenie čužoj reči glagolami (v russkom i serbskom âzykah)“. *Russkij âzyk kak inoslavânskij* 6 (2014): s. 35–48]
- ПАДУЧЕВА, Елена В. „Вводные глаголы: речевой и нарративный режим интерпретации“. В: А. М. Молдован (отв. ред.). *Вереница лијтер. К 60-лећию В.М. Живога*. Москва: Языки славянской культуры, 2006: с. 498–515.
- [PADUČEVA, Elena V. „Vvodnye glagoly: rečevoj i narrativnyj režim interpretacii“. V: A. M. Moldovan (otv. red.). *Verenica liter. K 60-letiju V.M. Živova*. Moskva: Âzyki slavânskoj kul'tury, 2006: s. 498–515]
- ПАДУЧЕВА, Елена В. „Эвиденциальные показатели и их режимы интерпретации“. *Acta Linguistica Petropolitana. Труды института лингвистических исследований* 10/3 (2014): с. 529–541.
- [PADUČEVA, Elena V. „Èvidencial'nye pokazateli i ih režimy interpretacii“. *Acta Linguistica Petropolitana. Trudy instituta lingvističeskikh issledovanij* 10/3 (2014): s. 529–541]
- ПЛУНГЯН, Владимир А. „О показателях чужой речи и недостоверности в русском языке: мол, якобы и другие“. В: В. Wiemer & V. A. Plungjan (Hrsg.). *Lexikalische*

Evidenzialitäts-Marker in slavischen Sprachen. Wiener Slawistischer Almanach, Sonderband 72. München: Sagner, 2008: с. 285–311.

[PLUNGĀN, Vladimir A. „O pokazatelĀh ĉuŹoj reĉi i nedostovernosti v russkom āzyke: mol, ākoby i drugie“. V: B. Wiemer & V. A. Plungjan (Hrsg.). *Lexikalische EvidenzialitĀts-Marker in slavischen Sprachen. Wiener Slawistischer Almanach, Sonderband 72. München: Sagner, 2008: s. 285–311*]

ХРАКОВСКИЙ, Виктор С. „Эвиденциальность, эпистемическая модальность, (ад)миративность“. В: В. С. Храковский. *Эвиденциальность в языках Европы и Азии. Сборник статей памяти Н. А. Козинцевой*. СПб: Наука, 2007: с. 600–632.

[HRAKOVSKIJ, Viktor S. „Ėvidencial'nost', ėpistemiĉeskaĀ modal'nost', (ad)mirativnost'“. V: V. S. Hrakovskij. *Ėvidencial'nost' v āzykah Evropy i Azii. Sbornik statej pamĀti N. A. Kozincevoj*. SPb: Nauka, 2007: s. 600–632]

ЧУМАКОВ, Г. М. *Синтаксис конструкций с чужой речью*. Киев: Вища школа, 1975.

[ĀUMAKOV, G. M. *Sintaksis konstrukcij s ĉuŹoj reĉ'ū*. Kiev: Viša Źkola, 1975]

*

BJELOGRLIĆ, Ana. „Novi(ji) kvotativi u razgovornom diskursu savremenog srpskog jezika“. *Радови Филозофског факултета. Филолошке науке 17* (2015): стр. 65–86.

BUCHSTALLER, Isabelle. *He goes and I'm like: The new quotatives revisited*, 2001. <<http://www.lel.ed.ac.uk/~pgc/archive/2002/proc02/buchstaller02.pdf>> 14. 5. 2022.

PANIĆ CEROVSKI, Natalija, Maja Đukanović, Borko Kovaĉević. „Novi markeri citiranja u srpskom i slovenaĉkom jeziku“. U: Vojana Dimitrijević (ur.). *Nauka i savremeni univerzitet – Filologija i univerzitet*. Niš: Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu, 2012: str. 121–131.

PANIĆ CEROVSKI, Natalija, Branislav Ivanović. „Glagoli govorenja kao markeri emfaze – sluĉaj pseudocitiranja“. *Komunikacija i kultura online 7* (2016): str. 142–154.

WIEMER, Björn. „Показатели с цитативной и инферентивной функциями в русском и польском языках. Коммуникативные механизмы семантического сдвига“. *Lexikalische EvidenzialitĀts-Marker in slavischen Sprachen. Wiener Slawistischer Almanach, Sonderband 72, 2008: с. 335–376.*

Извори

Речник српскохрватског књижевног језика, I–VI. Нови Сад – Загреб: Матица Српска – Матица Хрватска, 1967–1973.

Речник српског језика. Нови Сад: Матица српска, 2011.

Биљана Ж. Марић
Белградски универзитет
Филолошки факултет
Кафедра славистике

МАРКЕРЫ ВНУТРЕННЕЙ РЕЧИ В РУССКОМ И СЕРБСКОМ ЯЗЫКАХ

Резюме

Исследование чужой речи (репрезентология) в языкознании может охватывать разные феномены: способы передачи чужой речи (в качестве основных выделяются прямая и косвенная речь), их значение, синтаксическое устройство конструкций и модификации основных типов конструкций, лексические средства указания на присутствие чужой речи (вводящие чужую речь предикаты, частицы-ксенопоказатели, союзы и другие маркеры чужой речи), способы формального выделения чужой речи на письме (орфография, пунктуация) и в устной речи (интонация, ритм, жесты). Занимаясь частицами-ксенопоказателями в русском и сербском языках, мы обратили внимание на употребление некоторых частиц в роли маркеров произнесенной (внутренней) речи.

В данной работе мы укажем на значение и употребление слова *рекох* (*реко'*) и выражения *као* (*ко*) *велим* в сербском языке в качестве маркеров внутренней речи, а также попытаемся объяснить их инферентивное эвиденциальное значение.

Ключевые слова: чужая речь, внутренняя речь, частицы, эвиденциальность, русский, сербский.

Biljana Ž. Marić
University of Belgrade
Faculty of Philology
Department of Slavic Studies

INNER SPEECH MARKERS IN RUSSIAN AND SERBIAN

Summary

In this paper, we address one part of the research related to the phenomenon of someone else's speech, which concerns the marking of inner (unspoken) speech in Russian and Serbian. We point out the means (parenthetical verbs and particle-xenomarkers) by which the inner speech is marked. The paper pays special attention to the use of the word *rekoх/reko'* and *kao/ ko velim* in the Serbian language as a marker of inner speech. On the other hand, a component of inferential evidential meaning in the given markers can be identified.

Keywords: someone else's speech, inner speech, particle, evidentiality, Russian, Serbian.